

منطق ۲

چاپ اول

محمود منتظری مقدم

سرشناسه: منتظری مقدم، محمود، ۱۳۴۵
عنوان و پدیدآور: منطق ۲، محمود منتظری مقدم.
مشخصات نشر: قم، حوزه علمیه قم مرکز مدیریت، ۱۳۸۷
مشخصات ظاهری: ۵۱۲ ص - نمودار
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۳۸-۲۹-۱
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
موضوع: منطق
شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت
رده بندی کنگره: BC ۵۰/م۸۳ ۷۷ ۱۳۸۷
رده بندی دیویی: ۱۶۰
شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۶۰۶۶۱

منطق ۲

محمود منتظری مقدم

مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

معاونت پژوهش

مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی

ناشر: انتشارات مرکز

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۸

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۶۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است.

انتشارات: ۰۲۵۱-۷۷۴۸۳۸۳

تدوین متون حوزه: ۰۲۵۱-۷۸۳۴۰۵۴*۲۹۳۵۹۲۷

قم، ص پ: ۱۶۸-۳۷۱۳۵*۹۱۹۱۴۷۹۹۵۴

Email: tmdqom@Yahoo.com

tmdqom@Gmail.com

پیشگفتار

تولد و شکوفایی منطق را به مثابه یک علم از زمانی باید دانست که بشر به خطاپذیری اندیشه خود پی برد و درصدد برآمد تا با ابداع روش هایی بتواند ضریب خطاپذیری فکر را به حداقل برساند. از این روی، هدف این دانش از سوی منطقیان به عنوان یک علم آلی، بازداشتن ذهن از خطای در اندیشه بیان شده است. بر اساس این تعریف، علم منطق مجموعه قوانین و معیارهایی را ترسیم می کند که علم به آنها و کار بست آنها موجب مصونیت ذهن از خطا در فرایند اندیشه خواهد بود. اگر چه بر اساس مشهور خاستگاه علم منطق یونان باستان بوده و اندیشمندان این خطه در ساختاربخشی به قواعد اندیشه به عنوان یک علم تلاش تحسین برانگیزی داشته اند، با این وجود فلاسفه و اندیشمندان دوره اسلامی نیز در رشد و بالندگی آن بسیار کوشیده اند. بزرگانی مانند ابونصر فارابی، شیخ الرئیس، سهلان ساوی، خواجه طوسی و قطب الدین شیرازی سهم درخوری در تکمیل و تعالی این علم داشته اند. به هر روی تعلیم و تعلم علم منطق از زمان ورود آن به حوزه علوم مسلمین همواره از سوی اندیشمندان و دانش پژوهان مورد توجه و اهتمام بوده و متون دقیق و ارزشمندی در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. مرکز برنامه ریزی و تدوین متون درسی حوزه علمیه قم با ارج نهادن به تلاش بزرگان و دانشمندانی که در این زمینه قلم زده اند و آثار گرانبگی را آفریده اند، بر آن است که، آموزش روشمند و مبتنی بر اصول و فنون و مهارت های آموزشی، علاوه بر تسهیل و تسریع عرصه معرفت بر زوایای این علم، به راحتی می تواند کاربرست بهینه اندوخته های فراگیران را در فرایند تفکر موجب گردد. بر این اساس، متن منطق ۱ در سال ۱۳۸۱ با اهتمام این مرکز صورتبندی و نشر گردید.

در سال ۸۵ ویراست جدید آن با در نظر گرفتن نظرگاه اهل فن و اساتید و مدرسان محترم این دانش تهیه و در اختیار طلاب و اساتید ارجمند قرار گرفت. اینک خداوند منان را شاکریم که

توفیق نشر کتاب دوم از این مجموعه با عنوان منطق ۲ حاصل آمده است. این مجموعه در تداوم کتاب منطق ۱ سامان یافته و تمرین و توسعه دانش منطق و مهارت بخشی لازم در کاربرست قواعد و قوانین آن را در دستگاه اندیشه مدنظر دارد.

دربارهٔ مجموعه حاضر:

۱. این مجموعه به لحاظ محتوای علمی، به گونه‌ای تنظیم شده است که با حفظ جهات علمی و فنی، سطح آموزشی کتاب با سطح دانسته‌های پیشین مخاطبان (فراگیران منطق ۱) انطباق داشته و به عنوان متن آموزشی تکمیلی منطق در نظام آموزشی حوزه، زمینه توسعه دانش منطق فراگیران را فراهم می‌سازد.

۲. این کتاب از نظر روش، مبتنی بر اصول و فنون برنامه‌ریزی محتوا بوده و از اصول فناوری آموزشی پیروی می‌کند. از این رو در نظر گرفتن اهداف کلی و رفتاری، مقدمه، ارزیابی‌های مختلف میانی و پایانی، چکیده مطالب و پرسش‌های پایانی برای هر درس از اموری است که در تهیه این متن مورد توجه قرار گرفته است.

۳. درخصوص حجم کتاب نیز تلاش بر آن بوده تا حجم متن درسی منطق با ساعات آموزشی در نظر گرفته شده برای تدریس منطق در مدارس حوزه علمیه انطباق داشته باشد. این کتاب برای تدریس در حدود ۱۲۰ جلسه تنظیم شده است.

این کتاب در چهل درس و به قلم فاضل ارجمند جناب حجت‌الاسلام و المسلمین آقای محمود منتظری مقدم نگارش یافته و حاصل تجربیات طولانی تدریس و تحقیق ایشان در حوزه و دانشگاه است. این مرکز از نگارنده محترم که با تسلط بر محتوا و روش مربوط به این فن این مجموعه را به سامان رسانده‌اند تشکر و تقدیر نموده، و تلاش‌های جناب آقای سیدخلیل جوادی و همه عزیزانی را که در تهیه این کتاب ایفای نقش نموده‌اند ارج می‌نهد.

در پایان به این نکته تأکید داریم که هیچ دست‌نوشته بشری از خطا و نقصان به‌دور نیست. از این‌رو صمیمانه از نظرگاه‌های علمی استادان و صاحب‌نظران و اهل فن در تکمیل و اصلاح این مجموعه استقبال نموده و بهره‌مند خواهیم شد. ان شاء الله

مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

معاونت پژوهش

مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی

بهار ۱۳۸۸

فهرست مطالب

مقدمه.....	۳۱
هدف کلی کتاب.....	۳۹

بخش اول: چیستی منطق

هدف کلی.....	۴۲
درس اول: تعریف، موضوع و فایده منطق.....	۴۳
اهداف کلی.....	۴۳
اهداف رفتاری.....	۴۳
ارزیابی تشخیصی.....	۴۳
تعریف منطق.....	۴۴
ارزیابی میانی ۱.....	۴۶
موضوع منطق.....	۴۷
ارزیابی میانی ۲.....	۴۸
فایده و ارزش منطق.....	۴۸
پاسخ چند شبهه.....	۴۹
ارزیابی میانی ۳.....	۵۱
چکیده.....	۵۱
ارزیابی پایانی.....	۵۲

درس دوم: ارتباط منطق با سایر علوم.....	۵۳
اهداف کلی.....	۵۳
اهداف رفتاری.....	۵۳
ارزیابی تشخیصی.....	۵۳

۵۴.....	ارتباط منطق با سایر علوم.....
۵۵.....	ارزیابی میانی ۱.....
۵۶.....	قسمت یا ابواب منطق.....
۵۷.....	ارزیابی میانی ۲.....
۵۸.....	تصور و تصدیق.....
۵۹.....	اقسام تصور و تصدیق.....
۶۰.....	ارزیابی میانی ۳.....
۶۲.....	چکیده.....
۶۲.....	ارزیابی پایانی.....

بخش دوم: منطق تصورات

۶۴.....	هدف کلی.....
---------	--------------

فصل اول: مقدمات روش درست تعریف

۶۷.....	درس سوم: الفاظ (۱).....
۶۷.....	اهداف کلی.....
۶۷.....	اهداف رفتاری.....
۶۷.....	ارزیابی تشخیصی.....
۶۸.....	مقدمه.....
۶۸.....	۱. عالم خارج.....
۶۸.....	۲. عالم ذهن.....
۷۰.....	ارزیابی میانی ۱.....
۷۰.....	۳. عالم زبان.....
۷۲.....	ارزیابی میانی ۲.....
۷۲.....	دلالت و اقسام آن.....
۷۳.....	دلالت حقیقی.....
۷۳.....	دلالت وضعی.....
۷۳.....	۱. مطابقی.....
۷۳.....	۲. تضمنی.....
۷۳.....	۳. التزامی.....
۷۵.....	ارزیابی میانی ۳.....
۷۵.....	چکیده.....

۷۶.....	ارزیابی پایانی.....
۷۷.....	درس چهارم: الفاظ (۲).....
۷۷.....	اهداف کلی.....
۷۷.....	اهداف رفتاری.....
۷۷.....	ارزیابی تشخیصی.....
۷۸.....	مبحث الفاظ.....
۷۸.....	اقسام لفظ.....
۷۸.....	۱. تقسیم لفظ به مفرد و مرکب.....
۷۹.....	اقسام لفظ مفرد.....
۷۹.....	اقسام لفظ مرکب.....
۷۹.....	۱. مرکب ناقص.....
۷۹.....	الف. مرکب ناقص تقيیدی.....
۷۹.....	ب. مرکب ناقص غير تقيیدی.....
۷۹.....	۲. مرکب تام.....
۷۹.....	الف. مرکب تام خبری.....
۸۰.....	ب. مرکب تام انشایی.....
۸۱.....	ارزیابی میانی ۱.....
۸۲.....	۲. تقسیم لفظ به مختص، مشترک، منقول، مرتجل، حقیقت و مجاز.....
۸۵.....	۳. تقسیم لفظ به مترادف و متباین.....
۸۵.....	ارزیابی میانی ۲.....
۸۶.....	اقسام الفاظ متباین.....
۸۶.....	۱. تماثل (مثالان).....
۸۶.....	۲. تخالف (متخالفان).....
۸۶.....	۳. تقابل (متقابلان).....
۸۷.....	ارزیابی میانی ۳.....
۸۸.....	چکیده.....
۹۰.....	ارزیابی پایانی.....
۹۱.....	درس پنجم: مفهوم و مصداق (۱).....
۹۱.....	اهداف کلی.....
۹۱.....	اهداف رفتاری.....

۹۱	ارزیابی تشخیصی
۹۲	مفهوم
۹۲	مصاداق
۹۳	مفهوم کلی و مفهوم جزئی
۹۳	تحقیقی درباره مفهوم کلی
۹۵	جزئی حقیقی و جزئی اضافی
۹۶	ارزیابی میانی ۱
۹۶	کلی متواطی و مشکک
۹۷	دلالیت لفظ بر مفهوم و مصاداق
۹۸	ارزیابی میانی ۲
۹۹	چکیده
۱۰۰	ارزیابی پایانی

۶۱

۱۰۱	درستی ششم: مفهوم و مصاداق (۲)
۱۰۱	اهداف کلی
۱۰۱	اهداف رفتاری
۱۰۱	ارزیابی تشخیصی
۱۰۲	نسبت‌های چهارگانه بین دو مفهوم کلی
۱۰۲	۱. تساوی
۱۰۲	۲. تباین
۱۰۲	۳. عموم و خصوص مطلق
۱۰۲	۴. عموم و خصوص من وجه
۱۰۳	نسبت میان نقیض دو کلی
۱۰۳	۱. نقیض متساویان
۱۰۴	۲. نقیض اعم و اخص مطلق
۱۰۵	ارزیابی میانی ۱
۱۰۵	۳. نقیض اعم و اخص من وجه
۱۰۷	۴. نقیض متباینان
۱۰۷	ارزیابی میانی ۲
۱۰۸	چکیده

ارزیابی پایانی.....	۱۰۸
---------------------	-----

فصل دوم: روش درست تعریف

درس هفتم: تعریف (۱).....	۱۱۱
اهداف کلی.....	۱۱۱
اهداف رفتاری.....	۱۱۱
ارزیابی تشخیصی.....	۱۱۱
مقدمه.....	۱۱۲
تاریخچه بحث تعریف.....	۱۱۲
اهمیت تعریف.....	۱۱۲
رسالت منطقی در بحث تعریف.....	۱۱۳
معنای تعریف.....	۱۱۴
ارزیابی میانی ۱.....	۱۱۷
غرض از تعریف.....	۱۱۸
قواعد و ضوابط منطقی تعریف.....	۱۱۸
محدودیت تعریف.....	۱۲۰
ارزیابی میانی ۲.....	۱۲۰
چکیده.....	۱۲۲
ارزیابی پایانی.....	۱۲۳

درس هشتم: تعریف (۲).....	۱۲۵
اهداف کلی.....	۱۲۵
اهداف رفتاری.....	۱۲۵
ارزیابی تشخیصی.....	۱۲۵
مقدمه.....	۱۲۶
کلیات خمسة.....	۱۲۷
کلی ذاتی و کلی عرضی.....	۱۲۷
ارزیابی میانی ۱.....	۱۲۸
اقسام کلی ذاتی و کلی عرضی.....	۱۲۹
۱. نوع.....	۱۲۹
۲. جنس.....	۱۲۹
۳. فصل.....	۱۳۰
۴. عرضی خاص (خاصه).....	۱۳۰

۱۳۰.....	۵. عرضی عام.....
۱۳۱.....	ارزیابی میانی ۲.....
۱۳۲.....	چکیده.....
۱۳۲.....	ارزیابی پایانی.....
۱۳۳.....	درس نهم: تعریف (۳).....
۱۳۳.....	اهداف کلی.....
۱۳۳.....	اهداف رفتاری.....
۱۳۳.....	ارزیابی تشخیصی.....
۱۳۴.....	مقدمه.....
۱۳۴.....	سلسله ترتب کلیات و اقسام آن.....
۱۳۵.....	سلسله مراتب اجناس.....
۱۳۵.....	سلسله مراتب انواع.....
۱۳۷.....	اقسام فصل.....
۱۳۷.....	الف. فصل قریب.....
۱۳۷.....	ب. فصل بعید.....
۱۳۷.....	نسبت فصل با جنس و نوع.....
۱۳۷.....	ارزیابی میانی ۱.....
۱۳۸.....	تقسیماتی دیگر برای کلی عرضی.....
۱۳۸.....	۱. عرضی لازم.....
۱۳۸.....	اقسام عرضی لازم.....
۱۳۹.....	الف. عرضی بین.....
۱۳۹.....	۱. بین به معنای اخص.....
۱۳۹.....	۲. بین به معنای اعم.....
۱۳۹.....	ب. عرضی غیر بین.....
۱۴۲.....	۲. عرضی مفارق.....
۱۴۰.....	اقسام عرضی مفارق.....
۱۴۰.....	الف. دائم.....
۱۴۰.....	ب. سریع الزوال.....
۱۴۰.....	ج. بطئی الزوال.....
۱۴۰.....	ارزیابی میانی ۲.....
۱۴۱.....	چکیده.....

۱۴۲.....	ارزیابی پایانی.....
۱۴۳.....	درس دهم: تعریف (۴).....
۱۴۳.....	اهداف کلی.....
۱۴۳.....	اهداف رفتاری.....
۱۴۳.....	ارزیابی تشخیصی.....
۱۴۴.....	الگوی منطقی تعریف.....
۱۴۴.....	حد تام و حد ناقص.....
۱۴۵.....	رسم تام و ناقص.....
۱۴۵.....	گونه‌هایی از رسم ناقص.....
۱۴۶.....	۱. تعریف به مثال.....
۱۴۶.....	۲. تعریف به اشباه و نظایر.....
۱۴۶.....	۳. تعریف به متقابل.....
۱۴۶.....	۴. تعریف به خاصهٔ مرگبه.....
۱۴۷.....	۵. تعریف به تقسیم.....
۱۴۷.....	تقسیم.....
۱۴۷.....	قواعد تقسیم.....
۱۴۸.....	ارزیابی میانی ۱.....
۱۴۹.....	انواع تقسیم.....
۱۵۰.....	اقسام تقسیم منطقی.....
۱۵۰.....	روش‌های تقسیم.....
۱۵۱.....	ارزیابی میانی ۲.....
۱۵۲.....	چکیده.....
۱۵۲.....	ارزیابی پایانی.....

بخش سوم: منطق تصدیقات

۱۵۴.....	هدف کلی.....
فصل اول: مقدمات روش درست استدلال	
۱۵۷.....	درس یازدهم: قضیه (۱).....
۱۵۷.....	اهداف کلی.....
۱۵۷.....	اهداف رفتاری.....
۱۵۷.....	ارزیابی تشخیصی.....

۱۵۸.....	تعریف قضیه.....
۱۵۹.....	تصدیق و قضیه.....
۱۵۹.....	صورت قضیه، ماده قضیه.....
۱۶۰.....	اقسام قضیه.....
۱۶۰.....	۱. قضیه حملی.....
۱۶۱.....	۲. قضیه شرطی.....
۱۶۲.....	ارزیابی میانی ۱.....
۱۶۳.....	تقسیمات قضیه حملی.....
۱۶۳.....	۱. تشخیص، طبیعی، مهمله و محصوره.....
۱۶۳.....	۲. معدوله و محصله.....
۱۶۵.....	۳. موجه ذهنیه، خارجی و حقیقیه.....
۱۶۶.....	۴. موجهه و مطلقه.....
۱۶۶.....	ارزیابی میانی ۲.....
۱۶۸.....	چکیده.....
۱۷۰.....	ارزیابی پایانی.....
۱۷۱.....	درس دوازدهم: قضیه (۲).....
۱۷۱.....	اهداف کلی.....
۱۷۱.....	اهداف رفتاری.....
۱۷۱.....	ارزیابی تشخیصی.....
۱۷۲.....	قضیه موجهه بسیط.....
۱۷۲.....	اقسام موجهه بسیط.....
۱۷۲.....	۱. ضروری ذاتیه.....
۱۷۲.....	۲. مشروطه عامه.....
۱۷۳.....	۳. دائمه مطلقه.....
۱۷۳.....	۴. عرفیه عامه.....
۱۷۳.....	۵. مطلقه عامه.....
۱۷۳.....	۶. حینیه مطلقه.....
۱۷۳.....	۷. ممکنه عامه.....
۱۷۳.....	۸. حینیه ممکنه.....
۱۷۴.....	ارزیابی میانی ۱.....
۱۷۵.....	قضیه موجهه مرکب.....

۱۷۵.....	اقسام موجهات مرکب.
۱۷۵.....	۱. مشروطه خاصه.
۱۷۵.....	۲. عرفیه خاصه.
۱۷۶.....	۳. وجودیه لازمرویه.
۱۷۶.....	۴. وجودیه لا دائمه.
۱۷۶.....	۵. حینیّه دائمه.
۱۷۶.....	۶. ممکنه خاصه.
۱۷۸.....	صدق و کذب قضایای موجهه.
۱۷۸.....	ارزیابی میانی ۲.
۱۸۰.....	چکیده.
۱۸۰.....	ارزیابی پایانی.

۱۸۱.....	درس سیزدهم: قضیه (۳).
۱۸۱.....	اهداف کلی.
۱۸۱.....	اهداف رفتاری.
۱۸۱.....	ارزیابی تشخیصی.
۱۸۲.....	اقسام حمل.
۱۸۲.....	۱. حمل طبعی و وضعی.
۱۸۲.....	۲. حمل مواطات و اشتقاق.
۱۸۳.....	ارزیابی میانی ۱.
۱۸۴.....	۳. حمل اولی ذاتی و شایع صناعی.
۱۸۵.....	ارزیابی میانی ۲.
۱۸۵.....	تحقیق درباره حمل اولی و شایع.
۱۸۷.....	ارزیابی میانی ۳.
۱۸۸.....	چکیده.
۱۸۸.....	ارزیابی پایانی.

۱۸۹.....	درس چهاردهم: قضیه (۴).
۱۸۹.....	اهداف کلی.
۱۸۹.....	اهداف رفتاری.
۱۸۹.....	ارزیابی تشخیصی.
۱۹۰.....	تقسیمات قضیه شرطی.

۱۹۰	۱. قضیه شرطی اتصالی و انفصالی
۱۹۱	۲. قضیه شرطی موجب و سالبه
۱۹۱	۳. قضیه شرطی شخصیه، مهمله و محصوره
۱۹۲	ارزیابی میانی ۱
۱۹۳	۴. قضیه شرطی اتصالی لزومی و اتفاقی
۱۹۴	۵. گونه‌هایی از قضیه شرطی به اعتبار اطراف آن
۱۹۵	ارزیابی میانی ۲
۱۹۶	۶. قضیه شرطی انفصالی حقیقی، مانعة الجمع و مانعة الخلو
۱۹۷	قضیه شرطی انفصالی اتفاقی و عنادی
۱۹۷	ملاک صدق و کذب قضیه شرطی
۱۹۸	شرایط صدق قضیه شرطی اتصالی
۱۹۸	شرایط صدق قضیه شرطی انفصالی
۱۹۹	تبدیل قضیه حملی و شرطی به یکدیگر
۱۹۹	ارزیابی میانی ۳
۱۹۹	تبدیل قضیه شرطی اتصالی و انفصالی به یکدیگر
۲۰۰	قضایای محرف
۲۰۴	ارزیابی میانی ۴
۲۰۴	چکیده
۲۰۵	ارزیابی پایانی

فصل دوم: روش درست استدلال مباشر

۲۰۹	درس پانزدهم: استدلال مباشر (۱)
۲۰۹	اهداف کلی
۲۰۹	اهداف رفتاری
۲۰۹	ارزیابی تشخیصی
۲۱۰	مقدمه
۲۱۰	تعریف استدلال مباشر (بی واسطه)
۲۱۱	کارکرد استدلال مباشر
۲۱۱	اقسام استدلال مباشر
۲۱۱	تقابل
۲۱۲	۱. تناقض
۲۱۲	ارزیابی میانی ۱

۲۱۳	 شروط تناقض
۲۱۳	 الف. وحدت‌های معتبر در تناقض
۲۱۴	 ب. اختلاف‌های معتبر در تناقض
۲۱۵	 ۲. تداخل
۲۱۶	 ۳. تضاد
۲۱۶	 ۴. دخول تحت تضاد
۲۱۷	 ارزیابی میانی ۲
۲۱۹	 چکیده
۲۱۹	 ارزیابی پایانی

۲۲۱	 درس شانزدهم: استدلال مباشر (۲)
۲۲۱	 اهداف کلی
۲۲۱	 اهداف رفتاری
۲۲۱	 ارزیابی تشخیصی
۲۲۲	 تعریف عکس
۲۲۲	 حکم عکس
۲۲۲	 اقسام عکس
۲۲۳	 ۱. عکس مستوی
۲۲۴	 عکس مستوی قضایای محصوره
۲۲۵	 ارزیابی میانی ۱
۲۲۶	 عکس مستوی در قضیه شرطی
۲۲۷	 ارزیابی میانی ۲
۲۲۸	 چکیده
۲۲۸	 ارزیابی پایانی

۲۲۹	 درس هفدهم: استدلال مباشر (۳)
۲۲۹	 اهداف کلی
۲۲۹	 اهداف رفتاری
۲۲۹	 ارزیابی تشخیصی
۲۳۰	 ۲. عکس نقیض
۲۳۰	 عکس نقیض موافق (روش قدما)
۲۳۲	 ارزیابی میانی ۱

۲۳۳.....	عکس نقیض مخالف (روش متأخرین)
۲۳۶.....	ارزیابی میانی ۲.....
۲۳۷.....	عکس نقیض قضیه شرطی.....
۲۳۷.....	۱. عکس نقیض قضیه شرطی اتصالی.....
۲۳۸.....	۲. عکس نقیض قضیه شرطی انفصالی.....
۲۳۸.....	ارزیابی میانی ۳.....
۲۳۹.....	چکیده.....
۲۳۹.....	ارزیابی پایانی.....
۲۴۱.....	درس هجدهم: استدلال مباشر (۴).....
۲۴۱.....	اهداف کلی.....
۲۴۱.....	اهداف رفتاری.....
۲۴۱.....	ارزیابی تشخیصی.....
۲۴۲.....	تعریف نقض.....
۲۴۲.....	حکم نقض.....
۲۴۲.....	اقسام نقض.....
۲۴۲.....	۱. نقض محمول.....
۲۴۴.....	ارزیابی میانی ۱.....
۲۴۵.....	۲. نقض موضوع.....
۲۴۶.....	ارزیابی میانی ۲.....
۲۴۷.....	۳. نقض طرفین.....
۲۴۸.....	ارزیابی میانی ۳.....
۲۴۹.....	کارکرد عکس مستوی و نقض محمول در عکس نقیض.....
۲۴۹.....	چگونگی دستیابی به عکس نقیض مخالف با استفاده از نقض محمول و عکس مستوی.....
۲۴۹.....	چگونگی دستیابی به عکس نقیض موافق با استفاده از نقض محمول و عکس مستوی.....
۲۵۱.....	ارزیابی میانی ۴.....
۲۵۱.....	چکیده.....
۲۵۲.....	ارزیابی پایانی.....
۲۵۳.....	درس نوزدهم: استدلال غیرمباشر (حجت): استقرا.....
۲۵۳.....	اهداف کلی.....
۲۵۳.....	اهداف رفتاری.....

۲۵۳	ارزیابی تشخیصی.....
۲۵۴	گستره تفکر.....
۲۵۴	استقرا.....
۲۵۵	ارزیابی میانی ۱.....
۲۵۶	اقسام استقرا.....
۲۵۶	۱. استقرای تام.....
۲۵۶	۲. استقرای ناقص.....
۲۵۷	راه‌های نقد تعمیم استقرایی.....
۲۵۷	۱. تشکیک در مقدمات.....
۲۵۸	۲. تشکیک در حکایت‌گری شواهد و نمونه‌ها.....
۲۵۹	۳. تشکیک در صدق نتیجه.....
۲۶۰	ارزیابی میانی ۲.....
۲۶۱	چکیده.....
۲۶۱	ارزیابی پایانی.....

فصل سوم: روش درست استدلال غیرمباشر به لحاظ صورت

۲۶۵	درس بیستم: استدلال غیرمباشر (حجت): تمثیل.....
۲۶۵	اهداف کلی.....
۲۶۵	اهداف رفتاری.....
۲۶۵	ارزیابی تشخیصی.....
۲۶۶	تمثیل.....
۲۶۶	ارکان تمثیل.....
۲۶۷	کاربرد تمثیل.....
۲۶۷	ارزیابی میانی ۱.....
۲۶۸	ارزش معرفتی تمثیل.....
۲۶۹	راه‌های نقد استدلال تمثیلی.....
۲۶۹	۱. تشکیک در تشابه.....
۲۶۹	۲. پذیرش تشابه و افزودن شباهت جدید.....
۲۷۰	ارزیابی میانی ۲.....
۲۷۰	چکیده.....
۲۷۱	ارزیابی پایانی.....

۲۷۳.....	درس بیست و یکم: استدلال غیرمباشر (حجت): قیاس
۲۷۳.....	اهداف کلی
۲۷۳.....	اهداف رفتاری
۲۷۳.....	ارزیابی تشخیصی
۲۷۴.....	تعریف قیاس
۲۷۵.....	ارزش معرفتی قیاس
۲۷۵.....	اصطلاحات عمومی در قیاس
۲۷۶.....	ارزیابی میانی ۱
۲۷۷.....	اقسام قیاس
۲۷۷.....	۱. قیاس ساده و مرکب
۲۷۷.....	الف. قیاس ساده یا بسیط
۲۷۷.....	ب. قیاس مرکب
۲۷۸.....	آشنایی با برخی از قیاس های مرکب
۲۷۸.....	قیاس موصول
۲۷۸.....	قیاس مفصول
۲۷۸.....	قیاس خلف
۲۷۸.....	قیاس مساوات
۲۷۹.....	۲. قیاس اقترانی و استثنایی
۲۷۹.....	الف. قیاس اقترانی
۲۷۹.....	ب. قیاس استثنایی
۲۸۰.....	ارزیابی میانی ۲
۲۸۱.....	چکیده
۲۸۲.....	ارزیابی پایانی
۲۸۳.....	درس بیست و دوم: استدلال غیرمباشر (حجت): اقسام قیاس استثنایی
۲۸۳.....	اهداف کلی
۲۸۳.....	اهداف رفتاری
۲۸۳.....	ارزیابی تشخیصی
۲۸۴.....	اقسام قیاس استثنایی
۲۸۴.....	استثنای اتصال
۲۸۴.....	استثنای انفصال
۲۸۴.....	استثنای مرکب

۲۸۵	شرایط قیاس استثنایی
۲۸۵	۱. شرایط عمومی قیاس استثنایی
۲۸۶	۲. شرایط اختصاصی
۲۸۶	ارزیابی میانی ۱
۲۸۷	استنتاج در قیاس استثنایی اتصالی
۲۸۷	استنتاج در قیاس استثنایی انفصالی
۲۸۸	استنتاج در قیاس استثنایی انفصالی حقیقی
۲۸۸	استنتاج در قیاس استثنایی انفصالی مانعةالجمع
۲۸۹	استنتاج در قیاس استثنایی انفصالی مانعةالخلو
۲۸۹	ارزیابی میانی ۲
۲۹۰	چکیده
۲۹۱	ارزیابی پایانی

۲۹۳	درس بیست و سوم: اقسام و شرایط قیاس اقترانی
۲۹۳	اهداف کلی
۲۹۳	اهداف رفتاری
۲۹۳	ارزیابی تشخیصی
۲۹۴	اقسام قیاس اقترانی
۲۹۴	۱. قیاس اقترانی حملی
۲۹۴	۲. قیاس اقترانی شرطی
۲۹۴	اشکال قیاس اقترانی حملی
۲۹۴	شکل اول
۲۹۵	شکل دوم
۲۹۵	شکل سوم
۲۹۵	شکل چهارم
۲۹۶	ضرب‌های شانزده گانه هر یک از اشکال
۲۹۶	ارزیابی میانی ۱
۲۹۷	شرایط منطقی قیاس اقترانی
۲۹۷	۱. شرایط انتاج به بیان تفصیلی
۲۹۷	الف. شرایط عمومی قیاس اقترانی
۲۹۸	ب. شرایط اختصاصی اشکال قیاس اقترانی

۲۹۹.....	۲. شرایط انتاج به بیان مختصر (کاربردی).....
۳۰۱.....	قانون استنتاج.....
۳۰۲.....	ارزیابی میانی ۲.....
۳۰۳.....	چکیده.....
۳۰۴.....	ارزیابی پایانی.....
۳۰۵.....	درس بیست و چهارم: ضرب های منتج در اشکال قیاس اقترانی.....
۳۰۵.....	اهداف کلی.....
۳۰۵.....	اهداف رفتاری.....
۳۰۵.....	ارزیابی تشخیصی.....
۳۰۶.....	ضرب های منتج در اشکال قیاس اقترانی.....
۳۰۶.....	ضروب منتج شکل اول و اثبات آنها.....
۳۰۷.....	ضروب منتج شکل دوم و اثبات آنها.....
۳۰۷.....	روش عکس.....
۳۰۷.....	روش خلف.....
۳۱۰.....	ارزیابی میانی ۱.....
۳۱۱.....	ضروب منتج شکل سوم و اثبات آنها.....
۳۱۳.....	ضروب منتج شکل چهارم و اثبات آنها.....
۳۱۶.....	ارزیابی میانی ۲.....
۳۱۷.....	چکیده.....
۳۱۸.....	ارزیابی پایانی.....
۳۱۹.....	درس بیست و پنج: قیاس اقترانی شرطی و اقسام آن.....
۳۱۹.....	اهداف کلی.....
۳۱۹.....	اهداف رفتاری.....
۳۱۹.....	ارزیابی تشخیصی.....
۳۲۰.....	قیاس اقترانی شرطی.....
۳۲۰.....	اقسام قیاس اقترانی شرطی.....
۳۲۰.....	۱. به اعتبار ساختار مقدمات.....
۳۲۰.....	۲. به اعتبار تام بودن یا نبودن حد اوسط.....
۳۲۱.....	برخی از کاربردی ترین اقسام قیاس اقترانی شرطی.....
۳۲۱.....	۱. مرکب از دو شرطی اتصالی.....

۳۲۲.....	۲. مرکب از دو شرطی انفصالی.....
۳۲۴.....	ارزیابی میانی ۱.....
۳۲۵.....	۳. مرکب از شرطی اتصالی و انفصالی.....
۳۲۵.....	۴. مرکب از حملی و شرطی اتصالی.....
۳۲۶.....	۵. مرکب از حملی و انفصالی.....
۳۲۷.....	ارزیابی میانی ۲.....
۳۲۸.....	چکیده.....
۳۲۸.....	ارزیابی پایانی.....
۳۲۹.....	درس بیست و ششم: نقد و بررسی قیاس.....
۳۲۹.....	اهداف کلی.....
۳۲۹.....	اهداف رفتاری.....
۳۲۹.....	ارزیابی تشخیصی.....
۳۳۰.....	پاسخ چند شبهه درباره درستی قیاس.....
۳۳۴.....	ارزیابی میانی ۱.....
۳۳۵.....	چکیده.....
۳۳۶.....	ارزیابی پایانی.....

فصل چهارم: روش درست استدلال غیرمباشر به لحاظ ماده

۳۳۹.....	درس بیست و هفتم: صناعات خمس و مبادی استدلال (۱).....
۳۳۹.....	اهداف کلی.....
۳۳۹.....	اهداف رفتاری.....
۳۳۹.....	ارزیابی تشخیصی.....
۳۴۰.....	صناعات خمس.....
۳۴۱.....	مبادی و مقدمات استدلال.....
۳۴۲.....	یقینیات.....
۳۴۳.....	ارزیابی میانی ۱.....
۳۴۴.....	اصول یقینیات.....
۳۴۴.....	۱. اولیات.....
۳۴۴.....	۲. مشاهدات (محسوسات).....
۳۴۵.....	۳. مجربات.....
۳۴۷.....	ارزیابی میانی ۲.....

۳۴۸.....	۴. حدسیات.....
۳۴۹.....	۵. متواترات.....
۳۵۰.....	۶. فطریات.....
۳۵۰.....	ارزیابی میانی ۳.....
۳۵۱.....	چکیده.....
۳۵۲.....	ارزیابی پایانی.....
۳۵۳.....	درس بیست و هشتم: صناعات خمس و مبادی استدلال (۲).....
۳۵۳.....	اهداف کلی.....
۳۵۳.....	اهداف رفتاری.....
۳۵۳.....	ارزیابی تشخیصی.....
۳۵۴.....	مظنونات.....
۳۵۴.....	مشهورات.....
۳۵۴.....	۱. مشهورات به معنای اعم.....
۳۵۴.....	۲. مشهورات به معنای اخص.....
۳۵۴.....	اقسام مشهورات.....
۳۵۵.....	۱. واجبات القبول.....
۳۵۵.....	۲. آرای محموده.....
۳۵۵.....	۳. خلیات.....
۳۵۵.....	۴. انفعالیات.....
۳۵۵.....	۵. عادیات.....
۳۵۵.....	۶. استقرائیات.....
۳۵۵.....	ارزیابی میانی ۱.....
۳۵۶.....	وهمیات.....
۳۵۶.....	مسلمات.....
۳۵۷.....	ارزیابی میانی ۲.....
۳۵۸.....	مقبولات.....
۳۵۸.....	مشبهات.....
۳۵۸.....	مخیلات.....
۳۵۹.....	ارزیابی میانی ۲.....
۳۵۹.....	چکیده.....
۳۶۱.....	ارزیابی پایانی.....

۳۶۳.....	درس بیست و نهم: برهان (۱)
۳۶۳.....	اهداف کلی
۳۶۳.....	اهداف رفتاری
۳۶۳.....	ارزیابی تشخیصی
۳۶۴.....	حصر عقلی صناعات خمس
۳۶۴.....	تعریف برهان
۳۶۶.....	ارزیابی میانی ۱
۳۶۷.....	فایده برهان
۳۶۷.....	ارزش و اهمیت برهان
۳۶۸.....	ارزیابی میانی ۲
۳۶۹.....	چکیده
۳۶۹.....	ارزیابی پایانی
۳۷۱.....	درس سی ام: برهان (۲)
۳۷۱.....	اهداف کلی
۳۷۱.....	اهداف رفتاری
۳۷۱.....	ارزیابی تشخیصی
۳۷۲.....	اقسام برهان
۳۷۲.....	۱. برهان لمی (لم)
۳۷۴.....	ارزیابی میانی ۱
۳۷۴.....	۲. برهان انی (ان)
۳۷۶.....	ارزیابی میانی ۲
۳۷۷.....	برهان لمی و انی در قیاس استثنایی
۳۷۸.....	ارزیابی میانی ۳
۳۷۹.....	چکیده
۳۸۰.....	ارزیابی پایانی
۳۸۱.....	درس سی و یکم: برهان (۳)
۳۸۱.....	اهداف کلی
۳۸۱.....	اهداف رفتاری
۳۸۱.....	ارزیابی تشخیصی

۳۸۲	مبادی برهان و شرایط آن
۳۸۲	۱. یقینی بودن تمام مقدمات
۳۸۳	۲. اعراف بودن مقدمات
۳۸۳	۳. ذاتی بودن محمول برای موضوع
۳۸۴	ارزیابی میانی ۱
۳۸۵	۴. اولی بودن محمول برای موضوع
۳۸۵	۵. تقدم طبعی مقدمات بر نتایج
۳۸۶	۶. کلی بودن مقدمات
۳۸۶	۷. ضروری بودن مقدمات
۳۸۷	ارزیابی میانی ۲
۳۸۸	چکیده
۳۸۹	ارزیابی پایانی

۳۹۱	درس سی و دوم: مغالطه (۱)
۳۹۱	اهداف کلی
۳۹۱	اهداف رفتاری
۳۹۱	ارزیابی تشخیصی
۳۹۲	تعریف مغالطه
۳۹۳	ارزیابی میانی ۱
۳۹۳	اغراض مغالطه
۳۹۳	کارکردهای مغالطه
۳۹۴	موضوع و مبادی مغالطه
۳۹۴	تاریخچه مغالطه
۳۹۷	ارزیابی میانی ۲
۳۹۸	چکیده
۳۹۹	ارزیابی پایانی

۴۰۱	درس سی و سوم: مغالطه (۲)
۴۰۱	اهداف کلی
۴۰۱	اهداف رفتاری
۴۰۱	ارزیابی تشخیصی
۴۰۲	انواع مغالطه

۴۰۳.....	مغالطه‌های درونی
۴۰۴.....	الف. مغالطه در تعریف
۴۰۵.....	ارزیابی میانی ۱
۴۰۶.....	چکیده
۴۰۷.....	ارزیابی پایانی
۴۰۹.....	درس سی و چهارم: مغالطه (۳)
۴۰۹.....	اهداف کلی
۴۰۹.....	اهداف رفتاری
۴۰۹.....	ارزیابی تشخیصی
۴۱۰.....	ب. مغالطه در صورت استدلال
۴۱۰.....	۱. مغالطه در استدلال مباشر
۴۱۰.....	۲. مغالطه در استدلال غیرمباشر
۴۱۰.....	۱-۲. مغالطه در تمثيل
۴۱۱.....	۲-۲. مغالطه در استقرا
۴۱۱.....	۳-۲. مغالطه در قیاس
۴۱۱.....	۱-۳-۲. مغالطه نتیجه قیاس
۴۱۲.....	ارزیابی میانی ۱
۴۱۳.....	۲-۳-۲. مغالطه در شرایط قیاس
۴۱۳.....	الف. عدم تکرار حد اوسط
۴۱۵.....	ارزیابی میانی ۲
۴۱۶.....	ب. عدم تشکیل قیاس از دوم مقدمه جدا
۴۱۶.....	ج. عدم رعایت شرایط انتاج قیاس اقترانی و استنبائی
۴۱۹.....	د. مغالطه مصادره به مطلوب
۴۱۹.....	هـ. مغالطه استدلال دوری
۴۱۹.....	ارزیابی میانی ۳
۴۲۰.....	چکیده
۴۲۲.....	ارزیابی پایانی
۴۲۳.....	درس سی و پنجم: مغالطه (۴)
۴۲۳.....	اهداف کلی
۴۲۳.....	اهداف رفتاری

۴۲۳.....	ارزیابی تشخیصی.....
۴۲۴.....	ج. مغالطه در ماده استدلال.....
۴۲۴.....	برخی از مهم ترین مغالطه ها در ماده قیاس.....
۴۲۴.....	۱. مغالطه سنت گرایی.....
۴۲۴.....	۲. مغالطه سنت گریزی.....
۴۲۴.....	۳. مغالطه عدم سابقه.....
۴۲۴.....	۴. مغالطه تجدد.....
۴۲۴.....	۵. مغالطه توسل به مرجع کاذب.....
۴۲۵.....	۶. مغالطه قیاس مضمر مردود.....
۴۲۵.....	۷. مغالطه طرد شقوق دیگر.....
۴۲۵.....	ارزیابی میانی ۱.....
۴۲۶.....	۸. مغالطه ترکیب.....
۴۲۶.....	۹. مغالطه تقسیم.....
۴۲۶.....	۱۰. مغالطه توسل به کثرت.....
۴۲۶.....	۱۱. مغالطه علت شمردن امر مقدم.....
۴۲۶.....	۱۲. مغالطه پهلوان پنبه.....
۴۲۶.....	۱۳. مغالطه کامل نامیستر.....
۴۲۷.....	۱۴. مغالطه ارزیابی یک طرفه.....
۴۲۷.....	۱۵. مغالطه پیش داوری.....
۴۲۷.....	ارزیابی میانی ۲.....
۴۲۸.....	چکیده.....
۴۲۹.....	ارزیابی پایانی.....
۴۳۱.....	درس سی و ششم: مغالطه (۵).....
۴۳۱.....	اهداف کلی.....
۴۳۱.....	اهداف رفتاری.....
۴۳۲.....	ارزیابی تشخیصی.....
۴۳۲.....	مغالطه های بیرونی.....
۴۳۲.....	۱. مغالطه بستن راه استدلال (مغالطه از راه سنگ).....
۴۳۲.....	۲. مغالطه هر بچه مدرسه ای می داند.....
۴۳۳.....	۳. مغالطه فضل فروشی.....
۴۳۳.....	۴. مغالطه توسل به چهل.....

۴۳۳	۵. مغالطه تکرار.....
۴۳۳	۶. مغالطه استفاده از کلمات ارزشی.....
۴۳۳	۷. مغالطه عوام فریبی.....
۴۳۴	۸. مغالطه تمجید (تله گذاری).....
۴۳۴	۹. مغالطه تنقیص (مسموم کردن چاه).....
۴۳۴	۱۰. مغالطه تطمیع.....
۴۳۴	ارزیابی میانی ۱.....
۴۳۶	۱۱. مغالطه تهدید.....
۴۳۶	۱۲. مغالطه توسل به اقتدار.....
۴۳۶	۱۳. مغالطه دل سوزی.....
۴۳۶	۱۴. مغالطه آرزواندیشی.....
۴۳۶	۱۵. مغالطه طلب دلیل از دیگران.....
۴۳۶	۱۶. مغالطه «اینکه چیزی نیست».....
۴۳۶	۱۷. مغالطه «حرف شما مبهم است».....
۴۳۷	۱۸. مغالطه «اینکه مغالطه است».....
۴۳۷	۱۹. مغالطه تکذیب.....
۴۳۷	۲۰. مغالطه پارازیت.....
۴۳۷	ارزیابی میانی ۲.....
۴۳۸	۲۱. مغالطه توهین و استهزا.....
۴۳۸	۲۲. مغالطه منشا.....
۴۳۸	۲۳. مغالطه انحراف رفتن.....
۴۳۹	۲۴. مغالطه شوخی بی ربط.....
۴۳۹	۲۵. مغالطه توسل به معنای لغوی.....
۴۳۹	۲۶. مغالطه توهم همین طور.....
۴۳۹	۲۷. مغالطه «البته... اما».....
۴۳۹	۲۸. مغالطه تبعیض طلبی (یک بام و دو هوا).....
۴۳۹	۲۹. مغالطه بزرگ نمایی.....
۴۴۰	۳۰. مغالطه کوچک نمایی.....
۴۴۰	ارزیابی میانی ۳.....
۴۴۱	چکیده.....
۴۴۱	ارزیابی پایانی.....

۴۴۳	درس سی و هفتم: جدل (۱)
۴۴۳	اهداف کلی
۴۴۳	اهداف رفتاری
۴۴۳	ارزیابی تشخیصی
۴۴۴	تاریخچه و ضرورت فراگیری جدل
۴۴۵	ارزیابی میانی ۱
۴۴۶	تعریف جدل
۴۴۶	مقایسه جدل با برهان
۴۴۷	مقایسه جدل با مغالطه
۴۴۸	ارزیابی میانی ۲
۴۴۹	مصطلحات جدل
۴۵۱	ارزیابی میانی ۳
۴۵۲	چکیده
۴۵۳	ارزیابی پایانی
۴۵۵	درس سی و هشتم: جدل (۲)
۴۵۵	اهداف کلی
۴۵۵	اهداف رفتاری
۴۵۵	ارزیابی تشخیصی
۴۵۶	میادی جدل
۴۵۶	مسائل جدل
۴۵۷	مطالب جدل
۴۵۸	ارزیابی میانی ۱
۴۵۸	ادوات جدل
۴۶۰	ارزیابی میانی ۲
۴۶۰	آداب جدل
۴۶۱	الف. آموزش‌ها و آدابی برای سائل
۴۶۲	ب. آموزش‌ها و آدابی برای مجیب
۴۶۳	ج. آموزش‌ها و آدابی برای سائل و مجیب
۴۶۴	ارزیابی میانی ۳
۴۶۴	چکیده

ارزیابی پایانی.....	۴۶۶
درس سی و نهم: خطابه.....	۴۶۷
اهداف کلی.....	۴۶۷
اهداف رفتاری.....	۴۶۷
ارزیابی تشخیصی.....	۴۶۷
مقدمه.....	۴۶۸
نیاز به صناعت خطابه.....	۴۶۸
تعریف خطابه.....	۴۶۹
مبایده خطابه.....	۴۶۹
اجزای خطابه.....	۴۶۹
ارزیابی میانی ۱.....	۴۷۰
صورت تألیف خطابه.....	۴۷۱
مقایسه خطابه با جدل.....	۴۷۱
آداب خطابه.....	۴۷۲
ارزیابی میانی ۲.....	۴۷۳
چکیده.....	۴۷۴
ارزیابی پایانی.....	۴۷۶
درس چهلم: شعر.....	۴۷۷
اهداف کلی.....	۴۷۷
اهداف رفتاری.....	۴۷۷
ارزیابی تشخیصی.....	۴۷۷
مقدمه.....	۴۷۸
تعریف شعر.....	۴۷۸
مبدا شعر.....	۴۷۹
ارزش معرفتی شعر.....	۴۷۹
ارزیابی میانی ۱.....	۴۸۰
جایگاه شعر در منطق.....	۴۸۱
فوائد شعر.....	۴۸۱
علت تأثیر شعر در نفوس.....	۴۸۱
قاعده مندی مخیلات.....	۴۸۲

۴۸۳.....	ارزیابی میانی ۲
۴۸۴.....	چکیده
۴۸۵.....	ارزیابی پایانی
۴۸۷.....	فرهنگ اصطلاحات منطق

درآمد

کلام اول

تا ساعت نامعلوم که طومار بس پرماجرای جهان برچیده خواهد شد و حیات حقیقی در سرایی دیگر آغازی بی انجام خواهد یافت، باید که «حوزه‌های مقدس علمی» همچنان بالنده و پاینده بر همه آفاق زندگی بشریت «مسئول» فروغ صلاح و فلاح بپاشند؛ آموزه‌های نورانی وحی را از زلال «ثقلین» استنباط و به انسان، این خلیفه بی‌بدیل خداوند در زمین، ابلاغ کنند. اما دریغ و افسوس! که چنین رسالت خطیری بر شانه‌های به تاول نشسته فقهای امت، برآمده از تازیانه تلخ غیبت، در هاله‌ای از غربت و مظلومیت به «ضرورتی ذاتی» تا هنوز ادامه یافته است! به انتظار نشسته‌گان راستین رؤیت خورشید در حلقه‌های پرشور درسی خود در حالی از تعالی اعماق و حقایق تابناک پاسبانی می‌کنند که سارقان اندیشه و ایمان در هجوم پیوسته و بی‌امان «عده‌ها» و «عده‌ها» تدارک دیده‌اند و نزاع تاریخی حق و باطل را به بلوغ نهایی آن رسانده‌اند! و اینک ماییم و صعودی به غایت دشوار بر قله‌های بلند «توحید» و «افتخار»!

کلام دوم

با دگرگونی‌های بی‌شمار در چگونگی‌های تنظیم مناسبات گسترده انسانی در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، علمی و فناوری، رسم و آیین‌بندگی دست‌خوش تحولاتی شگرف در «صورت» و «ماده» شده است که تبیین فراگیر و همه‌جانبه نظری و عملی آن نیازمند درانداختن طرحی نو در قلمرو آموزش و پژوهش معارف و حیانی است.

دخالت دادن عنصر تحول در مسیر حفظ، ترمیم و توسعه حوزه‌های مقدس علمی و نیز مدیریت جامع آن بایسته اجتناب‌ناپذیری است که غفلت از آن نه تنها رشد و شکوفایی مورد انتظار را در معرض مخاطره قرار می‌دهد بلکه می‌تواند بسیاری از امیدها و آرزوها را به زمهریری از یأس و ناامیدی تبدیل کند.

کلام سوم

ضرورت سهولت، سرعت و دقت در کار بست قواعد علمی و نیز هویدا ساختن کارایی و کارآمدی متون درسی در دست یابی به اهداف شناختی، رفتاری و عاطفی مربوط به آن، وجوب بازنگری استادانه در کتاب های درسی قویم و قدیم مرسوم در حوزه ها را بیش از پیش حتمی کرده است.

اکنون که با بهره گیری از فناوری جدید در فرایند یادگیری می توان مسیرهای طولانی و پرهزینه سال های تحصیلی را به مسافت هایی به مراتب کوتاه تر و پرثمرتر تغییر داد، راستی چه ضرورت حکیمانه ای حکم می کند قدم در راه پرپیچ و خم عبارت های دشوار و گاه معماگونه بگذاریم و فرصت های بسیاری را صرف دانستن آن کنیم که جز «ثمر علمی» مفید هیچ فایده دیگر نیست! آن هم در شرایطی که نه محصلان علوم حوزوی یادگیرندگان سابق اند و نه رسالت های متنوع و متعدد آنها چون گذشته است.

امروز موج عظیم اسلام خواهی و عطش روزافزون فراگیری معارف متبلور شیعی در سراسر جهان و تلاش بی وقفه اردوگاه کفر برای تحریف و دگرگون کردن آموزه های اسلام ناب، دیگر مجالی برای قیل و قال های طولانی و گاه بی ثمر و مدرسی صرف باقی نگذاشته است. باید در زمانی معقول، به نحوی که فرایند آموزشی با برآیند آن تناسب داشته باشد، دوره های جامع و کاملی را هم خوان با نیازمندی توده های مردم در لایه های مختلف تدارک دید و عالمان دینی و معلمان ربانی را با دانایی و توانایی لازم و کافی تربیت نمود و چون روح در کالبد سرد و فسرده جوامع بشری دمید و فضیلت های جدامانده از کاروان مهر را به فطرت پاک و الهی آنها رجعت داد.

کلام چهارم

طرح جامع دوره های آموزشی و پژوهشی حوزه های مقدس علمی لاجرم باید با اهداف میانی عملیاتی شود، نمی توان و نباید تا تدوین برنامه کامل، دست روی دست گذاشت و معطل ماند. باید آستین همت بالا زد و با جدیت و فوریت - دست کم در عرصه آموزش - به بازخوانی متون قدیم و تدوین کتاب های درسی جدید پرداخت و در این امر خطیر از استادان به راستی صاحب فن، خوش ذوق و باتجربه بهره گرفت. در این صورت نتیجه از دو امر بیرون نخواهد بود یا موفق و یا ناموفق؛ که به هر حال به اعتبار انجام تکلیف امری مبارک و میمون خواهد بود.

کلام پنجم

انگیزه تدوین و تألیف درسامه حاضر، همان است که پیش تر و در منطق ۱ بیان شده است:
 - عرضه نظام مند دانش منطق در قالب طرحی درختی در سه مقطع مقدماتی، متوسط و عالی
 با پیوندی اندام وار - به نحوی که ره آورد هر دوره تعمیق و توسعه آموخته های قبلی باشد؛
 - آموزش منطق با روی کردی کاربردی به منظور افزایش بهره وری، کارایی و اثربخش این
 دانش؛

- بهره گیری از دانش و فناوری جدید در تدوین و تألیف متون درسی؛
- تنظیم متن درسی مناسب با اهداف آموزشی هر یک از مقاطع تحصیلی؛
- و در یک کلام، گامی در جهت بازنگری، اصلاح و روزآمد کردن درس منطق.

کلام ششم

برای دست یابی کامل به مهم ترین هدف دانش منطق، یعنی «روش درست تفکر» سپری
 کردن مراحل از تحصیل و تمرین ضروری است:
 مرحله نخست: فراگیری آموزه های منطقی در حد لازم؛
 مرحله دوم: ابرام و توسعه آموزه های منطقی در حد لازم و کافی، برای دانش پژوهانی که
 رشته تخصصی آنها فلسفه و کلام نیست. به عقیده نگارنده برای تحقق این مرحله، تبیین برخی
 مبانی آموزه های منطق و آشنایی با چرایی آنها امری اجتناب ناپذیر است.
 مرحله سوم: نقد و بررسی آرای مختلف منطقی با نگاه مقایسه ای به منطق ارسطویی و سایر
 دستگاه های منطقی. این مرحله تنها برای دانش پژوهانی ضروری است که تحصیلات تخصصی
 خود را علوم عقلی قرار داده اند.
 منطق ۲ طرح آموزشی مرحله دوم انگاره فوق است.

کلام هفتم

مجموعه مطالب این کتاب در سه بخش سامان دهی شده است. موضوع و توالی قسمت های
 مختلف به اجمال چنین است:
 بخش اول: چیستی منطق. این بخش به طرح اموری پرداخته است که آشنایی با آنها

کلام پنجم

انگیزه تدوین و تألیف درسنامه حاضر، همان است که پیش تر و در منطق ۱ بیان شده است:
- عرضه نظام مند دانش منطق در قالب طرحی درختی در سه مقطع مقدماتی، متوسط و عالی
با پیوندی اندام وار - به نحوی که ره آورد هر دوره تعمیق و توسعه آموخته های قبلی باشد؛
- آموزش منطق با روی کردی کاربردی به منظور افزایش بهره وری، کارایی و اثربخش این
دانش؛

- بهره گیری از دانش و فناوری جدید در تدوین و تألیف متون درسی؛
- تنظیم متن درسی مناسب با اهداف آموزشی هر یک از مقاطع تحصیلی؛
- و در یک کلام، گامی در جهت بازنگری، اصلاح و روزآمد کردن درس منطق.

کلام ششم

برای دست یابی کامل به مهم ترین هدف دانش منطق، یعنی «روش درست تفکر» سپری
کردن مراحل از تحصیل و تمرین ضروری است:
مرحله نخست: فراگیری آموزه های منطقی در حد لازم؛
مرحله دوم: ابرام و توسعه آموزه های منطقی در حد لازم و کافی، برای دانش پژوهانی که
رشته تخصصی آنها فلسفه و کلام نیست. به عقیده نگارنده برای تحقق این مرحله، تبیین برخی
مبانی آموزه های منطق و آشنایی با چرایی آنها امری اجتناب ناپذیر است.
مرحله سوم: نقد و بررسی آرای مختلف منطقی با نگاه مقایسه ای به منطق ارسطویی و سایر
دستگاه های منطقی. این مرحله تنها برای دانش پژوهانی ضروری است که تحصیلات تخصصی
خود را علوم عقلی قرار داده اند.
منطق ۲ طرح آموزشی مرحله دوم انگاره فوق است.

کلام هفتم

مجموعه مطالب این کتاب در سه بخش سامان دهی شده است. موضوع و توالی قسمت های
مختلف به اجمال چنین است:
بخش اول: چیستی منطق. این بخش به طرح اموری پرداخته است که آشنایی با آنها

موجب زیادت بصیرت در فراگیری علم منطق می شود.

بخش دوم: منطق تصورات. هدف کلی از عرضه این بخش، ارائه آموزه های منطقیان برای دست یابی به روش درست تعریف به میزان لازم و کافی و نیز طرح برخی از مبانی این آموزه ها است. این بخش در دو فصل به سامان رسیده است: روش درست تعریف و مقدمات آن.

بخش سوم: منطق تصدیقات. در این بخش که به ترتیب در چهار فصل مفصل شده است، یادگیرنده با «مقدمات روش درست استدلال»، «روش درست استدلال مباشر»، «روش درست استدلال غیرمباشر به لحاظ صورت» و «روش درست استدلال غیرمباشر به لحاظ ماده» آشنا می شود. با فراگیری این بخش دانش پژوه، روش درست استدلال و برخی مبانی آن را می شناسد.

در پایان کتاب پیوستی به منظور ارائه فهرستی از مهم ترین مصطلحات منطقی، فراهم شده است. هدف از تهیه این فرهنگ نامه منطقی سهولت دست یابی دانش پژوه، به مفاهیم اصلی دانش منطق است.

کلام هشتم

روش استفاده از منطق ۲ همانند منطق ۱ است؛ با این تفاوت که قبل از ارائه هر درس یک «ارزیابی تشخیصی» نیز افزوده شده است. این ارزیابی به منظور اطلاع دقیق استاد از میزان آموخته های قبلی یادگیرندگان است. انجام این ارزیابی پیش از ارائه درس، به صورت شفاهی و هر بار از چند دانش پژوه به طور دوره ای، سرعت لازم را برای تأمین اهداف کلی و رفتاری مشخص می کند.

از توصیه های جدی اینکه:

۱. کتاب حاضر تنها و تنها برای کسانی مفید فایده کامل است که منطق ۱ را تمام و کمال درس گرفته و به دقت خوانده باشند.

۲. منطق ۲ فقط به دست توانای استادانی صلاحیت تدریس می یابد که دست کم تجربه موفق چندین دوره تعلیم کتاب گران سنگ المنطق را در کارنامه خود داشته باشند.

۳. در اکثر اوقات امکان تدریس تمام درس در یک جلسه فراهم نیست. بنابراین شایسته است کلاس به یک «ارزیابی میانی» ختم شود تا یادگیرنده به عنوان تمرین و با دقت لازم در

خارج کلاس به حل آنها مبادرت ورزد. تشکیل گروه‌های حل تمرین با تعیین سرگروه‌هایی که از استعداد، علاقه و تلاش بیشتری برخوردارند، به منظور تعقیب و تحلیل ارزیابی‌های میانی در وقتی خارج از کلاس و رفع ابهامات و اشکالات آنها در زمانی اندک، پیش از ارائه درس جدید برشور و نشاط علمی کلاس خواهد افزود.

۴. هر چند سرعت ارائه دروس به میزان آمادگی قبلی، استعداد یادگیری، انگیزه، یادگیرنده و... ارتباط کامل دارد، اما به گمان حقیر به طور متوسط اختصاص سه جلسه برای غالب درس‌ها کافی و مناسب است. بنابراین بهترین و معقول‌ترین زمان پیشنهادی برای اتمام کتاب یکصد و بیست جلسه تخمین زده می‌شود.

کلام نهم

راقم سطور، خود بیش از هر کس دیگری بر قلت بضاعت «ثبوتی» و «اثباتی» خویش واقف است. هر چند عدم قابلیت قابل، توفیق استفاده تام از محضر استادان فرزانه و فرهیخته‌ای که حدود سه دهه افتخار شاگردی آنها را داشته‌ام سلب نمود اما اکنون خدای منان را سپاسگزارم که موفق به امثال امر مطاع ایشان در تالیف کتاب حاضر شده‌ام. بدون تردید اگر دستورات اکید آن سروران گرامی نبود، منطق ۱ و منطق ۲ که حاصل تقریباً یکصد دوره!! مباحثه حقیر در این ماده درسی است هرگز پا به عرصه وجود نمی گذاشت. و شرمندگی از اینکه نتوانستم حسن ظن ایشان را جوابی در خور بزرگواری آنها دهم.

استادان گرامی و ارجمندی که منطق ۲ به محضر شریفشان مشرف می‌شود و نیز دانش پژوهان عزیزی که دقت و حوصله یادگیری خود را در اختیار این کتاب قرار می‌دهند، مستحضر باشند که نگارنده در تالیف این درسنامه تمام طاقت بشری خود را برای استفاده از مطالب علمی و فنی کتاب‌های منطقی به کار بسته است؛ از قدیمی‌ترین آثار تا جدیدترین آنها؛ اعم از حوزه و دانشگاه و اعم از حوزه‌های علمی ایران، عراق، لبنان، مصر و عربستان، سعی بلیغ بر آن بوده، تا از هر نکته سودمند به کار رفته در آن کتاب‌ها، به خصوص آثاری که به منظور تدریس در مجامع علمی تدوین شده است استفاده شود. بدین جهت منطق ۲ خود را وام‌دار جدی تمام آثار منطقی ارزشمند و معتبر پیشین می‌داند.

کلام دهم

تقدیر و سپاس از یکایک استادان خبره و صاحب نظر و نیز محققان دانشوری که با نکته گویی های محتوایی، صوری و فنی خود، منطق ۲ را چون منطق ۱ به سمت تصحیح و تکمیل و تتمیم هدایت نموده و خواهند کرد.

و تشکر از مسئولان محترم «دفتر برنامه ریزی و تدوین متون درسی» به ویژه صدیق مکرم جناب آقای رفیعی عزیز و همه همکاران پرتلاش و سخت کوش ایشان و امتنان خاص از برادر فاضل و دانش پژوهم جناب آقای مهدی بهزادیان که باحوصله و لطف تمام از معاونت و مساعدت حقیر دریغ نکردند.

محمود منتظری مقدم

تایستان ۱۳۸۶: رجب ۱۴۲۹